СВІТ 23.11.2026 | Нільс Геґевіш & Алєксєй Юсупов

«Велика двійка з половиною»

Трамп, Сі та Путін ділять світ між собою? Скоріше, ні. Незважаючи на це, Європі ще рано зітхати з полегшенням.

Зустріч Дональда Трампа, Сі Цзіньпіна та Володимира Путіна у кулуарах саміту Азіатсько-Тихоокеанського економічного співробітництва (АТЕС) у Шеньчжені стала історичною подією. Ніколи раніше лідери США, Китаю та Росії не збиралися разом на тристоронньому саміті. За підсумками півторагодинної зустрічі було опубліковано лише одну коротку заяву: учасники виступили проти ядерної війни, закликали знизити ядерні ризики та запобігти поширенню ядерної зброї. Звучить непогано, але ці формулювання гранично неконкретні і вже давно закріплені в рішеннях ядерних держав – членів Ради Безпеки ООН. І точно це не «план миру». Також пролунала різка критика Міжнародного кримінального суду та декларація про намір стабілізувати глобальне енергопостачання.

Тому важливішим за зміст зустрічі виявився сигнал, що надійшов із Шеньчженя: великі держави визначають майбутнє світового порядку. Це пробуджує неприємні спогади про «Велику трійку» часів Другої світової війни, коли в Ялті в лютому 1945 року президент США Рузвельт, радянський вождь Сталін та прем'єр-міністр Великої Британії Черчілль розділили мир між собою. Сьогодні ми живемо на руїнах створеного ними світового порядку.

Але історичні порівняння оманливі. Історія не повторюється ні як фарс, ні як рима. Трамп, Сі та Путін – не союзники у світовій війні, розв'язаній Німеччиною. У Шеньчжені дві великі держави – США та Китай – зустрілися з Росією, глобальна вага якої останніми роками помітно знизилася. Тому точніше було б говорити про «Велику двійку з половиною», учасники якої у багатьох регіонах конкурують один з одним. США та Китай борються за технологічну перевагу у гонці штучного інтелекту, а також за військову міць та політичний вплив в Азії. Між Москвою та Пекіном також існує довгострокове суперництво: у Центральній Азії Китай вже давно є найважливішим економічним партнером, тоді як Росія зберігає за собою роль гаранта безпеки. У Північній Кореї Кремль зміцнює свої позиції за рахунок

Китаю. Москва та Вашингтон протистоять одне одному в Україні. Навіть Білорусь дедалі частіше шукає простір для маневру у зовнішній політиці, лавіруючи між ними. В Арктиці кожен діє у своїх інтересах.

Наскільки мало спільного у трьох держав, стало ясно вже напередодні тристороннього саміту, коли вони не змогли домовитися навіть про порядок денний. Ініціатива виходила від Путіна, якому ця зустріч була найпотрібнішою. На початку жовтня він запропонував Трампу в телефонній розмові обговорити разом із Сі війну в Україні. Розрахунок Путіна був зрозумілий: Росія мала в Шеньчжені наочно продемонструвати, що перебуває на рівних зі США та Китаєм і може вести з ними переговори про сфери впливу, а також про війну та мир у Європі. Такий розклад припав би йому до душі: європейці не сидять за столом переговорів, коли йдеться про їхню власну безпеку. Навіть якщо Україна не згадується у підсумковій заяві, Путін досяг своєї мети завдяки символічним кадрам. Три постійні члени Ради Безпеки ООН, які мають найбільші арсенали ядерної зброї, зібралися, щоб визначити правила світового порядку. Росія, незважаючи на своє економічне відставання, входить до цього ексклюзивного клубу.

Трамп, у свою чергу, і в Шеньчжені не втратив віри в магію особистих зустрічей великих лідерів для розв'язання геополітичних криз. Протягом багатьох років він прагне підтримувати добрі стосунки з Сі та Путіним, охоче жертвуючи при цьому інтересами Європи. З ініціативи США обговорювалась ядерна зброя. Після закінчення терміну дії останнього американсько-російського договору у лютому 2026 року обмеження ядерних озброєнь стало для Трампа престижним проєктом на шляху до Нобелівської премії миру. Сі продемонстрував відкритість до цього питання, але вважає, що першими мають зробити крок США та Росія, чиї арсенали ядерної зброї значно більші. Тому у заяві за підсумками зустрічі у Шеньчжені відсутнє зобов'язання розпочати тристоронній діалог із роззброєння. Для Путіна такі переговори є привабливими: у сфері ядерних озброєнь Росія, як і раніше, перебуває на рівних зі США. Однак, як показав Шеньчжень, поступки Москви коштували б дорого. Путін нерозривно пов'язує контроль над озброєннями з переговорами про Україну та європейський порядок безпеки. Його мета виходить далеко за межі війни: він хоче переглянути на користь Росії умови, на яких Європа вибудовує свою безпеку з часів закінчення холодної війни.

Пекін вважає себе голосом Глобального

А що ж Китай? Ідея «Ялти 2.0» спочатку не викликала ентузіазму у господарів заходу.

Півдня, який веде переговори зі США на рівних

Для Пекіна головною подією мав стати саміт АТЕС. Китай хотів представити себе сучасною економікою та конструктивним учасником міжнародних відносин. Сі вклав значний політичний та економічний капітал у створення міжнародного порядку, покликаного стати альтернативою західній гегемонії. Ініціатива «Один пояс – один шлях», багатосторонні інститути, такі як БРІКС та Шанхайська організація співробітництва, а також глобальні ініціативи, наприклад, регулювання штучного інтелекту, свідчать про пріоритет економічного розвитку та національного суверенітету над правами людини, демократією та союзами, заснованими на спільних цінностях. Пекін вважає себе голосом Глобального Півдня, який веде переговори зі США на рівних. Для цього йому не потрібні ні Росія, ні посилання на Другу світову війну.

Проте, як заявляли у Пекіні напередодні зустрічі, добрий господар саміту мав прислухатися до побажань двох найбільших учасників та організувати тристоронню зустріч. Незадовго до саміту Пекін все ж таки заговорив про його «проривне значення» і згодом підкреслив відповідальність цих трьох держав за мир і стабільність у всьому світі. У результаті навіть для Сі візуальна сторона зустрічі виявилася важливішою за її скромні результати: Китай – у центрі столу, США та Росія – з боків.

Це показово. Замість працювати над спільним баченням міжнародного порядку, ці три країни використовують короткострокові геополітичні та геоекономічні можливості у своїх інтересах. Це стосується насамперед самопроголошеного «деалмейкера» Трампа. Його спроби налагодити відносини з Сі та Путіним поки що принесли мало результатів. Американо-російський саміт на Алясці у серпні 2025 року завершився без відчутних результатів. Прориву не сталося й у переговорах щодо України. З Сі Трамп принаймні домовився про «конструктивну стратегічну стабільність» у двосторонніх відносинах у ході трьох зустрічей з моменту свого повернення до Білого дому. Але що за цим ховається, незрозуміло. Поки що реалізація китайської концепції зводиться переважно до обіцянок закуповувати сою та літаки, тимчасового призупинення торговельного конфлікту та окремих

невеликих домовленостей про діалог у сфері штучного інтелекту. Структурні протиріччя між двома державами майже не пом'якшилися. Тому в Китаї зараз говорять лише про «тактичне перемир'я».

У відносинах між Китаєм та Росією, незважаючи на «безмежну дружбу», також переважає прагнення кожної сторони отримати власну вигоду. Путіну потрібен Пекін як дипломатична підтримка для продовження агресивної війни проти України. Після успішної української атаки по Керченському мосту це актуально як ніколи. Ступінь залежності Росії від Китаю варіюється в залежності від галузі. Значну частину сталі, боєприпасів та ракет Росія може виробляти самостійно та оплачувати у рублях. Навіть високі виплати військовослужбовцям Росія фінансує власними силами. Інша справа з мікроелектронікою: тут залежність від Китаю з початку війни істотно зросла.

З погляду Москви залежність від Китаю суперечить імперській самосвідомості Росії

На думку Пекіна, агресивна війна Росії зв'язує ресурси та увагу США в Європі та посилює напруженість усередині трансатлантичного альянсу. Водночас недовіра між нерівними партнерами та історичними суперниками залишається значною. Ослаблення військової могутності і зростання економічної залежності країни цілком влаштовують Пекін. З погляду Москви, навпаки, залежність від Китаю суперечить імперській самосвідомості Росії. Прагненням вийти з цих лещат пояснюється і поїздка російської делегації за кілька днів до зустрічі в Шеньчжені на саміт АСЕАН у Манілі з великим торговим порядком дня. Росія має намір експортувати нафту, газ, вугілля, добрива та зерно до Південно-Східної Азії та налагодити сировинну торгівлю з В'єтнамом, Індонезією чи Таїландом.

Таким чином, світ «Великої двійки» або «Великої трійки» виглядає не зовсім так, як представлений у Шеньчжені різнорідний набір тем та інтересів. Для Європи це лише хороші новини. Після відходу США від створеного ними світового порядку, підйому Китаю і з урахуванням значного руйнівного потенціалу Росії міжнародна обстановка залишається нестабільною і непередбачуваною. Кризи – від України до Перської затоки,

Південно-Китайського моря та Тайванської протоки – взаємопов'язані та ставлять перед європейською економічною моделлю та системою безпеки серйозні виклики. Крім того, існує небезпека, що великі держави, що змагаються, будуть домовлятися за рахунок малих і середніх країн. Якщо в майбутньому великі геополітичні та геоекономічні кризи будуть обговорюватися за зразком Шеньчженя в чомусь подібному до Ради Безпеки ООН, але без участі Європи, як це вже запропонувала китайська сторона, то нові потрясіння гарантовані.

Тому ажіотаж навколо саміту в Шеньчжені має стати для європейців стимулом зміцнювати власні позиції та знаходити нових партнерів, аби відстояти свої інтереси перед великими державами. Це означає необхідність взяти на себе відповідальність за власну безпеку, підвищити конкурентоспроможність та робити ставку на гнучкі міжнародні партнерства із середніми державами у сфері торгівлі та багатостороннього співробітництва. Той факт, що Європа нині вкладає значні кошти у власну оборону, уклала багато угод про вільну торгівлю та демонструє нову впевненість у відносинах з Китаєм, свідчить про рух у правильному напрямку.

Це стосується і берлінської зустрічі «коаліції охочих», яка, вочевидь, не випадково проходить паралельно саміту в Шеньчжені. Там збираються держави, які, незважаючи на стриманість США, надають Україні значну частину фінансової та військової підтримки. За цим уважно стежать у Москві. Але вага європейців у переговорах стосовно України залежить від того, чи зможуть вони домовитися з Києвом щодо єдиної позиції. Сюди входить питання про те, які гарантії безпеки вони можуть запропонувати Україні і хто у разі потреби готовий забезпечити їхнє виконання.

Шеньчжень ясно показав: без малих та середніх держав врівноважити претензії на владу великих держав і нарешті упокоїти примари Ялти не вдасться.

Ніль Геґевіш

Д-р Ніль Геґевіш (Niels Hegewisch) – консультант з питань Китаю та геополітики в Азійському відділі Фонду ім. Фрідріха Еберта (FES) в Берліні. Раніше очолював офіси FES в Монголії та Пакистані.

Алєксєй Юсупов

Берлін

Алєксєй Юсупов (Alexey Yusupov) - керівник Російської програми Фонду ім. Фрідріха Еберта. Раніше він очолював Представництва Фонду в М'янмі, Афганістані та Казахстані. Він також працює політичним консультантом і модератором.